

Så föddes idén till Strömstad akademi

Lars Broman

Aadu Ott, Anders Steene och Gunnar Windahl, redaktörer Lars Broman, layout Inre och yttre verklighet

Acta Academiae Stromstadiensis No. 1, APRILIS MMXI, ISBN 978-91-86607-01-2

Pusselbit 1

Om jag ska leta efter några djupa rötter så får jag gå ända tillbaka till sommaren 1977. Jag bodde 5 veckor hos mina föräldrar som då bodde i Bellingham – en stad mittemellan Seattle och Vancouver. Vi gjorde en liten turné till några universitet i Washington och Oregon. I Oregon bodde vi över hos Thorsten och Evelyn Berggren, i en den lilla staden Forest Grove ungefär mittemellan Portland och stillahavskusten. Thorsten var professor i geografi vid University of the Pacific. Han visade oss runt på universitetets campus, en fin park med många byggnader, både institutioner och studentbostäder. Det visade sig att universitetet hade ca 1000 studenter och att Thorsten var den enda professorn i sitt ämne. Också ett litet universitet kan ha ett häftigt namn och vara vackert – E F Schumachers "Small is beautiful" gällde här också. Jag återvände, nu med min familj, till Forest Grove 1983 och intrycket kvarstod. Tanken dök upp på ett litet fint University of the Atlantic någonstans i Bohuslän – ja varför inte?

Pusselbit 2

Under 80-talet tillbringade familjen ett par veckor varje sommar i Raftötången, beläget vid havet i Tanums kommun, där vi hyrde in oss i min systers och svågers sommarstuga. Så småningom insåg vi att vi ville ha något eget och 1990 köpte vi en liten tomt i Renshogen längst söderut i Strömstads kommun. Där har vi sedan dess byggt på en liten stuga, vars första delar var på plats inför sommaren 1991. Från stugan ser vi en flik av havet, men en annan fördel är närheten till allmänna kommunikationer. Vi bor ganska exakt 1 km från Överby station med direkttåg till både Strömstad och Göteborg. Lika nära är det till busshållplatsen, varifrån bussar också går till både Oslo och tidvis till Köpenhamn. Till Strömstad är det 1 1/2 mil, så vi är ofta i stan och handlar och besökte badanstalten (vårt hus var lite primitivt och saknade dusch). Snart lärde vi känna Strömstad som en mycket fin liten stad med livligt folkliv, stor gästhamn, färjor till Koster och till Sandefjord, fiskaffärer och marknadsstånd, och mycket annat som gör en stad trevlig att promenera omkring i.

Pusselbit 3

Under fem lite glest utspridda säsonger gick en populär deckarserie i SVT, som hette Polisen i Strömstad och var baserad på kriminalromaner av Gösta Unefäldt. Första säsongens program i fyra delar hette Polisen som vägrade svara och den sändes 1982. Den sista säsongens program i fem delar hette Polisen och pyromanen och den sändes 1996. I den sista serien försiggick rätt mycket av handlingen i en ovanlig och imponerande byggnad, stadshuset, eftersom i handlingen ingick ett mord på kommunalrådet som ägde rum just där. Jag hade förstås sett

huset varje sommar de senaste åren, men när Polisen i Strömstad lyfte fram stadshuset började jag se det med nya ögon.

Pusselbit 4

Jag lärde känna Erik Hofrén redan 1971 när jag, nyinflyttad i Falun, fick honom och hans familj som grannar. Erik var då ung landsantikvarie och chef för Dalarnas Museum. Mycket av vårt samarbete fram till öppnandet av Framtidsmuseet 30 november 1986 återgav jag i ett föredrag vid museets 20-årsjubileum, som finns i Appendix 1. Vi hade också senare ett antal gemensamma projekt men när Erik, som är ett par år äldre än jag, gått i pension så började vi prata om att vi borde göra något framtidsinriktat tillsammans. Så från slutet av 2006 korresponderade vi flitigt och spånade kring olika framtidspeglade projekt. Vi var fascinerade av de tre kulturerna, Erik var ju kulturvetare och jag naturvetare/tekniker, och våra diskussioner handlade under början av 2007 mycket om framtidens museum. Vi inte bara mejlade utan både talades vid i telefon och träffades också. Men hösten 2007 tog våra samtal en ny vändning.

Pusselbit 5

Aadu Ott och jag har varit vänner sedan vi var unga forskarstuderande på Fysikum i Göteborg i början av 1960-talet. Trots att vi sedan 1970 bott på olika håll i landet har vi regelbundet träffats och utvecklat många intressen tillsammans som resulterat i många gemensamma publikationer. Från början grundläggande fysik, sedan allt mer tillämpningar inom framförallt didaktik och förnybar energi. En tidig höjdpunkt var vårt avslöjande i DN sommaren 1974 att Sverige fortfarande hade verksamhet inriktad mot kärnvapenframställning. Vi blev sedan också involverade i SIDA:s kontaktgrupp för utbildningsfrågor och reste i Afrika både var för sig och tillsammans (FN:s konferens om nya och förnybara energikällor 1981). Vi intresserade oss för informellt lärande genom utställningar, vetenskapscentra och planetarier. Vi blev båda emeriti 2007 och en tanke som vi hållit levande, låt vara lite i bakgrunden, aktualiserades: En formell plattform för pensionerade universitets- och högskolelärare.

Ett akademiskt institut i Strömstad

Sedan början av 1970-talet var vi båda sommarboende i norra Bohuslän, så tanken på att här skapa ett akademiskt institut började växa fram. I september 2007 hade tankarna hunnit så långt att vi ville försöka konkretisera dem och jag skrev ihop ett litet PM (se Appendix 2) och lyckades två månader senare väcka Strömstads kommunstyrelse-ordförande Ronnie Brorsons intresse för tanken på en akademi. Nu var vi en grupp på tre personer, Aadu i Göteborg, Erik i Norrköping och jag i Falun, som drev projektet, och vi lyckades övertyga Ronnie om att få presentera det för kommunstyrelsens AU 30 januari 2008. Erik hade inte möjlighet att delta, men Aadu och jag tog tåget upp till Strömstad för detta viktiga möte. Vi berättade både om hur akademien skulle kunna vara positiv för kommunen och vad vi önskade att kommunen skulle göra för akademien. AUs reaktion var mycket positiv så vi förstod att vi nu kunde gå vidare.

Nästa steg blev att försöka intressera SULFs tidning Universitetsläraren för tankarna på en emeritusakademi och vi skickade dem ett manus undertecknat av Aadu, Erik och mig. Tidningen nappade, men vill hellre att en journalist skrev artikeln med vårt manus och en telefonintervju som källor. Resultatet blev en artikel i Universitetsläraren nr 8-2008 skriven av Per-Olof

Eliasson. Artikeln, som kom ut 12 maj 2008 finns på <http://www.stromstadakademi.se/univ-lararen-8-2008.htm>. Den gav som resultat 20 svar från intresserade, vilka till hösten inbjöds till ett konstituerande möte. Under sommaren fortsatte planeringen, nu mellan i första hand Aadu och mig och kommunstyrelsens kontaktperson med oss, kommunalrådet och KS vice ordförande Sven Moosberg. Vi träffades först 23/6 och igen 8/7, då vi beslutade att konstituera akademien som ideell förening med stadgar och styrelse den 10 september på Restaurang Laholmen i Strömstad. Under sommaren diskuterade vi alternativa namn (nu med Erik via mejl) och var ett tag inne på Strömstad institut för avancerade studier, men fastnade 10/9 för Strömstad akademi.

Det blev inte så stort möte, men vi var fyra akademiker – Aadu, Carl Olivestam, Göran Peterson och jag – samt två kommunrepresentanter, Sven Moosberg och Peter Heie. Vi antog våra fem första ledamöter och förordnade Aadu, Erik och mig till professorer samt Carl och Göran till biträdande professorer. Vi hade inte mycket annat val än att utse oss själva till akademins första styrelse med uppmaning till KS att utse Sven som kommunens ledamot i styrelsen och Peter som revisor. Jag blev vald till ordförande och rektor. Senare under hösten beslöt Göran sig för att hoppa av, men vid årsskiftet var vi ändå 15 ledamöter. Så nu fanns Strömstad akademi på riktigt. Den fortsatta historien om akademins första år kan kanske bli något för antologin 2012!

Appendix 1.

Framtidsmuseets förhistoria ur mitt eget perspektiv

Föredrag vid Framtidsmuseets 20-årsjubileum 29 november 2006

Erik Hofrén och jag blev grannar 1971 och när jag efter ett år lärt känna honom så frågade jag om det inte skulle vara möjligt att göra en fysikutställning på Dalarnas Museum i Falun. Kom med ett förslag, sa Erik, och någon dag senare gav jag honom två sidor med en synopsis till en utställning om ljusets fysikaliska egenskaper med ett tiotal experiment som besökaren skulle kunna göra själv. Erik var genast med på noterna, ordnade ett ekonomiskt stöd från Riksutställningar och introducerade mig för museets tekniske intendent Sven-Olov Gudmunds. Honom jobbade jag tillsammans med i två år vid sidan om mitt lektorat på lärarhögskolan.

Efter två år var vi färdiga och i maj 1974 kunde vi ha vernissage på vandringsutställningen Till månen på en sekund, troligen den första svenska utställningen med interaktiva "hands- on"-montrar. Samma år byggde jag tillsammans med två studenter, Anders och Ulf, ett litet planetarium på högskolan och senare tillsammans med en klass blivande lågstadielärare en utställning med elektriska experiment. Erik och Sven-Olov och Örjan Hamrin kom och tittade på båda, och de tog med sig elutställningen, som hamnade i ett lagerrum på Dalarnas museum i flera år.

Det blev några fler studentbyggda utställningar på högskolan och 1976 den stora vandringsutställningen Alternativ energi, byggd av Falu Miljögrupp – den hade premiär på Dalarnas museum och ställdes upp på många museer i landet under följande år. Så hände det sig, en dag i februari 1982, att det kom ett brev på posten. Det innehöll ett handskrivet kort från Erik, ganska svårtytt, men där stod ungefär så här: "Nu verkar det som om vi kommer att kunna göra ett Science Center i Borlänge. Är du intresserad så kan du väl titta förbi vid tillfälle. Erik." Om jag var! Det dröjde inte längre än vad en cykeltur från Slätta till centrum tar, så

knackade jag på dörren till Eriks rum. Där fanns en modell över ett utrymme i ett Folkets hus, som var på planeringsstadiet.

Lite senare samma år fick jag ett (arvoderat!) uppdrag att göra en idéskiss till ett Kosmorama med interaktiva montrar. Jag skrev texter och ritade teckningar på nätterna över ett museum med ett planetarium i mitten, omgivet av några tematiska utställningar, samtidigt som jag var hemma och tog hand om min babypojke. Min rapport blev klar lagom till jul då jag presenterade den för projektgruppen för det nya museet – Erik, Sven-Olov och Ingrid Andersson. Tre dagar senare var jag på väg till USA för att vara gästprofessor vid Western Washington University ett halvår.

Från januari 1984 till Framtidsmuseet – som under tiden fick just det namnet – öppnade arbetade jag heltid på Dalarnas museum. Vi köpte en begagnad Spitz A3P planetarie-projektor och det var ett stort jobb att renovera och modernisera den. Vi byggde testmontrar med digitalteknik, ett miniplanetarium och några interaktiva montrar – bland dem Den riktiga spegeln, en cylindrisk spegel där spegelbilden är rättvänd och inte spegelvänd – som ställdes upp på Dalarnas museum för att skapa förväntningar på det kommande museet i Borlänge. Vi gjorde en förhands-utställning i det ännu ofärdiga Framtidsmuseet, Hologram Galleri, och vi konstruerade specialprojektorer och skrev program för planetariet.

Det var många som hjälpte mig under de här spännande åren, bland dem främst Mariana Back, Sylvia Yngström-Wänn, Håkan Olsson och Anders Nilser. En del av det som konstruerats under åren hamnade till slut på Framtids-museet, men i ny design: Till månen på en sekund, Elektriska experiment, Digitalteknik och Den riktiga spegeln. Så invigde vi Framtidsmuseet den 30 november 1986, och det jag minns bäst från det tillfället är invigningen av modellen av närmsta stjärnan Proxima Centauri – den mest avlägsna av Framtidsmuseets alla montrar – då jag med ett hav av människor framför mig i Stora Björn talade i telefon med Robin Hirst i Melbourne. Fortsättningen är en annan historia!

Appendix 2

Strömstad Akademi (University of the Atlantic)

diskussionsunderlag 30/1 2008 Lars Broman och Aadu Ott

Bakgrund

Varje år blir över 100 svenska professorer emeriti (pensionärer), men flertalet har mycket kvar att ge. En del, men inte alla, är välkomna att stanna vid sitt lärosäte, men då inte som professor utan som professor emeritus.

Strömstad Akademi skulle kunna ge en akademisk tillhörighet och plattform för högt kompetenta aktiva forskare inom ett brett fält, bl a innefattande humaniora, samhälls- och naturvetenskap, medicin, teknik och ekonomi.

Förslag

Att skapa Strömstad Akademi som ett i huvudsak virtuellt universitet.

Professor emeritus kan antas som professor vid Strömstad Akademi, pensionerad docent som bitr prof, pensionerad univ.lektor som prof.assistent, samt pensionär med doktorsexamen eller motsv. från ackrediterat universitet som forskarassistent.

Alla tjänsterna är oavlönade, men den som har pension (från en rimligt välavlönad tjänst) är därmed försörjd.

Detta har en väsentlig bieffekt: Den forskare som är ekonomiskt oberoende kan studera vad hon eller han vill utan att vara beroende av vad en finansjär – en institution eller ett forskningsråd – anser att man ska studera.

Också emeriti från utländska universitet bör kunna antas.

Vad kan då SA erbjuda utöver anknytning till en akademi med snart nog gott rykte?

- Plats på en akademisk hemsida www.sa.se med parallelladresserna www.ua.se och www.stromstad.se/stromstadakademi.
- En akademisk mejladress xyz@sa.se med parallelladress xyz@ua.se.
- Rätt att använda adressen SA/UA vid publicering av vetenskapliga, populärvetenskapliga och debattartiklar.
- Rätt att publicera rapporter i serierna Acta Philosophica/ Technologica/Medica. Postadress och växeltelefon i Strömstad.
- En plats, Strömstad, att dra sig tillbaka till under en period (t ex 1 vecka – 3 månader) för egen forskning och skrivande och möjlighet till tvärvetenskaplig samvaro samt för att arrangera symposier och konferenser.
- Tillgång till ett kontor med sammanträdesrum, några arbetsplatser, litet datanät med skrivare, skanner, kopiator etc i Strömstad.
- Tillgång till SAs huvudsakligen virtuella forskningsbibliotek.
- Visitkort.
- På sikt doktorander inskrivna vid SA utan krav på finansierade heltidsstudier.
- Nominell kostnad, t ex 150-250:-/mån vid autogiro för täckande av framför allt hyreskostnader och kanslist på 20-50%.

Varför just Strömstad?

- En fin stad belägen mitt emellan två av Skandinaviens största städer, Göteborg och Oslo, och med rimliga förbindelser med både Stockholm/Uppsala och Öresundsregionen.
- Bra infrastruktur med bibliotek, hotell och restauranger (t ex Krabban och Trädgården på några minuters avstånd från LBs favorithuvudkontor inrymt i Rådhuset).
- Närhet till bl a Tjärnölaboratoriet, världsarvet i Tanum, Kosteröarna och naturreservatet i Kosterfjorden. Hamn, järnvägs- och busstation, nära E6, egen dagstidning.

Tänkbar tidsplan

- Informella diskussioner mellan LB och företrädare för Strömstads kommun under hösten -07 och mellan LB och några andra emeriti.
- Om kommunen visar klart intresse för planerna i början av 2008, kan Broman och Ott tillsammans med några kolleger skriva en gemensam artikel i Universitetsläraren.
- Samtidigt skrivs en debattartikel i DN av kommunalråd och oss, samt hålls en presskonferens i Strömstad i samband med offentliggörande av planerna någon gång i mars- april 2008.
- Under våren och sommaren löses många praktiska frågor i en arbetsgrupp med företrädare för kommun och akademi.

- Startkonferens i höst – gärna augusti – i samband med etablerandet av Stiftelsen Strömstad Akademi och högtidlig installation av de första professorerna vid SA.

Tänkbara insatser av Strömstads kommun:

- Strömstad Akademi får
 - postadress Strömstad Kommun, 452 80 Strömstad
 - tel växel 0526-19 000
 - mejladress @stromstad.se
- Strömstads kommun grundar Stiftelsen Strömstad Akademi
- SA får utnyttja kommunens tjänster för ekonomi, växeltefonist, vaktmästare, etc i begränsad omfattning
- SA får utnyttja datornät, skrivare och kopiator i viss omfattning
- SA får utnyttja ett kontorsrum i rådhuset samt ett sammanträdesrum då och då. Lön för en egen kanslist bekostas av SA
- SA får utnyttja utrymme i kommunens bibliotek för vetenskaplig litteratur och tidskrifter, donerade av akademien, samt får del av bibliotekarietjänster

Vad kan då Strömstad kommun få ut av Strömstad akademi? Tänkbara positiva effekter:

- Strömstad fästs än mer än idag på den akademiska världskartan Vetenskapliga symposier och konferenser förläggs till Strömstad Medlemmar i SA tillbringar tid i Strömstad utanför högsäsong
- SA kan bli ett dragplåster för högteknologisk företagsamhet Gymnasieskolan får tillgång till kvalificerade gästföreläsare
- På sikt kan forskare och forskarstuderande vilja bosätta sig för kortare eller längre tid i Strömstad